ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук,
професора Москаленко Олени Вячеславівни на дисертаційну роботу Дячка Давида Івановича на тему «Соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні», поданої для здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження Д. І. Дячка зумовлена тим, що в умовах повномасштабної збройної агресії проти України та тривалої мобілізації значної частини працездатного населення проблема соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу, набула особливої правової, соціальної та економічної ваги. Як слушно показано в дисертації, чинне законодавство не забезпечує цілісного й системного регулювання гарантій для цієї категорії осіб, а відповідні норми залишаються фрагментарними, що спричиняє правову невизначеність як для працівників, так і для роботодавців. За таких умов наукове осмислення механізмів збереження зайнятості, безперервності доходів, медичної підтримки та реінтеграції після служби є вкрай своєчасним і суспільно необхідним.

Актуальність обраної теми посилюється також тим, що йдеться не лише про захист індивідуальних трудових і соціальних прав мобілізованих працівників, а й про збереження трудового потенціалу держави, підтримання стабільності ринку праці та мінімізацію довгострокових соціально-економічних наслідків війни. Дисертація обґрунтовано виходить із того, що соціальне забезпечення мобілізованих працівників має міжгалузевий характер, поєднує норми трудового, соціального, військового, адміністративного та фінансового права й тому потребує комплексного доктринального та законодавчого

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 171 «47»
«30» 04 2026 р.

переосмислення. Саме це надає роботі не лише теоретичної значущості, а й виразної практичної цінності.

Додатково слід відзначити, що актуальність теми підкріплюється зверненням автора до міжнародного досвіду, насамперед моделей США та Ізраїлю, а також прагненням адаптувати ефективні зарубіжні механізми до українських реалій. Запропоновані у дисертації підходи до вдосконалення законодавства, формування інтегрованої системи захисту мобілізованих працівників та посилення гарантій їх соціального забезпечення свідчать про безпосередній зв'язок дослідження з актуальними потребами правотворчості та правозастосування. Отже, тема дисертації є безумовно актуальною, має важливе наукове і практичне значення та відповідає сучасним викликам розвитку науки трудового права і права соціального забезпечення в Україні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації , є належною та достатньою. Вона забезпечується передусім чітким визначенням мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, які взаємоузгоджені між собою та відповідають заявленій темі роботи. Автор послідовно вибудовує дослідження від з'ясування поняття соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, і характеристики форм їх соціального захисту до аналізу національної нормативної бази, вивчення зарубіжного досвіду та формулювання конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства України. Така внутрішня логіка роботи свідчить про системний характер проведеного дослідження та належний рівень аргументованості отриманих результатів.

Обґрунтованість висновків дисертанта підтверджується і належно обраною методологією дослідження. У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема логічний, історичний, системний, а також індукцію та дедукцію, що дало авторові можливість послідовно проаналізувати понятійний апарат, дослідити становлення

відповідного правового інституту, виявити особливості правового регулювання соціального захисту мобілізованих працівників в Україні та за кордоном, а також сформулювати практично орієнтовані висновки. Важливо, що сам дисертант прямо пов'язує застосовані методи з досягненням обґрунтованості, переконливості та достовірності авторських положень, що знаходить підтвердження у змісті роботи.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень забезпечується також достатньою теоретичною та емпіричною базою дослідження. Дисертація спирається на праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти національного та міжнародного рівнів, а також на спеціалізовані акти зарубіжних держав, директиви ЄС, документи ВООЗ і конвенції МОП. Це дозволило авторові не обмежуватися суто описом чинного українського законодавства, а розглядати досліджувану проблематику в ширшому порівняльно-правовому та міжгалузевому контексті, що істотно підсилює переконливість сформульованих висновків і рекомендацій.

Окремо слід відзначити, що висновки й рекомендації дисертації не мають декларативного характеру, а доведені до рівня конкретних законодавчих і організаційно-правових пропозицій. Ідеться, зокрема, про розроблення проєкту Національної програми захисту та підтримки мобілізованих працівників, обґрунтування необхідності прийняття спеціального Закону України «Про соціальний захист мобілізованих працівників», удосконалення положень статті 119 КЗпП України, а також запровадження Національної системи компенсації втрачених доходів мобілізованих працівників. Саме наявність таких конкретизованих пропозицій свідчить, що висновки автора випливають із проведеного аналізу та мають практичну спрямованість.

Про належну обґрунтованість результатів дослідження свідчить і їх апробація. Основні положення дисертації були оприлюднені на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, а також відображені у

публікаціях здобувача за темою дисертації. Це дає підстави констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у роботі, пройшли необхідне фахове обговорення, є логічно виведеними, достатньо аргументованими та загалом обґрунтованими.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація Д. І. Дячка є першим у науці соціального права України комплексним науково-правовим дослідженням правових засад соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації. Новизна роботи виявляється як у постановці проблеми, так і в запропонованому автором цілісному баченні соціального забезпечення мобілізованих працівників як окремого напряму правового регулювання, що має міжгалузеву природу та поєднує норми трудового, соціального, військового, адміністративного, а подекуди й фінансового права.

До положень, сформульованих уперше, належать розроблення проєкту Національної програми захисту та підтримки мобілізованих працівників, обґрунтування необхідності прийняття спеціального Закону України «Про соціальний захист мобілізованих працівників», пропозиція щодо ґрунтовного перегляду змісту статті 119 КЗпП України із закріпленням ширших гарантій для відповідних категорій осіб, а також концепція Національної системи компенсації втрачених доходів мобілізованих працівників як спеціального механізму державної політики. Саме ці результати надають дисертації виразної прикладної новизни, оскільки переводять теоретичні узагальнення у площину конкретних законодавчих та інституційних рішень.

Важливим елементом наукової новизни є й те, що в роботі удосконалено розуміння феномену соціального забезпечення мобілізованих працівників, обґрунтовано необхідність переходу від вузької, переважно доходоорієнтованої моделі їх соціального захисту до багатовимірної та інтегрованої системи, а також поглиблено підходи до нормативного закріплення безперервності

медичного страхування, доступу до високоспеціалізованої допомоги, багаторівневих програм соціальної підтримки, психологічної адаптації та реінтеграції. Автор також посилив аргументацію щодо фрагментарності чинної системи медичної допомоги мобілізованим працівникам і необхідності її комплексної модернізації.

Крім того, у дисертації набули подальшого розвитку положення про структурну нерівність між різними категоріями військовослужбовців у системі соціальних гарантій, необхідність цифрової трансформації соціального захисту мобілізованих працівників із використанням платформи «Дія», доцільність виокремлення мобілізованих працівників як спеціального суб'єкта правового регулювання, а також ідеї щодо інституціоналізації цивільного нагляду та адаптації міжнародного досвіду, насамперед моделей Ізраїлю, США та скандинавських країн. У сукупності це дає підстави стверджувати, що дисертація містить науково нові положення, які мають як теоретичну цінність для розвитку науки трудового права і права соціального забезпечення, так і практичне значення для вдосконалення національного законодавства України.

Повнота викладу одержаних результатів у дисертації Д. І. Дячка є достатньою та відповідає вимогам, що ставляться до кваліфікаційних наукових праць такого рівня. Основні результати дослідження знайшли належне відображення як у структурі самої дисертації, так і в наукових публікаціях здобувача. Побудова роботи є логічною та послідовною: у двох розділах і шести підрозділах автор розкриває теоретико-методологічні засади дослідження, аналізує національне правове регулювання, досліджує матеріальне, соціально-побутове та медичне забезпечення мобілізованих працівників, а також звертається до міжнародного досвіду й перспектив його імплементації у законодавство України. Така структура дає змогу в повному обсязі простежити логіку наукового пошуку та зв'язок між поставленими завданнями і сформульованими висновками.

Повнота викладу результатів підтверджується також тим, що ключові положення дисертації оприлюднені у чотирьох наукових публікаціях, у яких відображено основні напрями дослідження, зокрема міжнародний досвід соціального захисту мобілізованих працівників, особливості соціального забезпечення військовослужбовців Ізраїлю та резервістів у США, а також процедурні аспекти соціального захисту працівника в умовах мобілізації. Крім того, результати дослідження пройшли апробацію на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, що свідчить про їх належне фахове обговорення та перевірку в академічному середовищі.

Важливо й те, що зміст публікацій та апробаційних матеріалів узгоджується з предметом і завданнями дисертаційної роботи, а самі результати подані не фрагментарно, а як цілісна система наукових положень, висновків і рекомендацій. У сукупності це дає підстави констатувати, що одержані автором результати викладені в дисертації достатньо повно, а рівень їх оприлюднення є належним для позитивної оцінки цього аспекту роботи.

Дискусійні положення дисертації. У цілому дисертаційна робота Дячка Д. І. виконана на належному науковому рівні. Однак як і кожна наукова праця, дисертація містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та щодо яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом в подальшій науковій роботі.

1. Дискусійним видається питання про співвідношення в роботі понять «соціальне забезпечення» і «соціальний захист». Автор слушно звертає увагу на те, що в науковій літературі соціальний захист здебільшого розглядається як ширша категорія, ніж соціальне забезпечення, і сам наводить відповідні доктринальні підходи. Водночас у тексті дисертації ці поняття подекуди використовуються як близькі або взаємозамінні, що певною мірою послаблює чіткість авторської концепції. У зв'язку з цим робота виглядала б ще більш переконливою за умови послідовнішого розмежування того, що саме автор

відносить до власне соціального забезпечення мобілізованих працівників, а що — до ширшої сфери їх соціального захисту.

2. Окремого наукового обговорення потребує запропонована імплементація так званого «українського принципу ескалатора». Безумовно, ідея запозичення відповідного підходу з моделі USERRA є цікавою і практично значущою, оскільки спрямована на гарантування не лише формального повернення на роботу, а й безперервності кар'єрного розвитку після мобілізації. Водночас дискусійним залишається питання, якою мірою такий підхід може бути повноцінно інтегрований у вітчизняне трудове законодавство, зважаючи на відмінності між українською та американською моделями правового регулювання праці, особливо в частині дискреційних підвищень, присвоєння рангів, категорій, а також особливостей публічної служби й договірного регулювання на підприємствах. У цьому аспекті роботу можна було б посилити більш розгорнутим аналізом меж і умов адаптації цього принципу до української правової системи.

3. Неоднозначно може бути сприйнята й окрема законодавча техніка запропонованої автором редакції статті 119 КЗпП України. Зокрема, у роботі пропонується поширити відповідні гарантії на самозайнятих осіб та осіб у статусі фрілансерів за умови офіційного оформлення таких трудових відносин. Така пропозиція свідчить про прагнення автора максимально розширити сферу захисту, однак водночас породжує дискусію щодо внутрішньої юридичної узгодженості цієї конструкції, адже самозайнятість, фріланс і трудові відносини не завжди збігаються за своєю правовою природою. Саме тому ця частина авторської пропозиції потребувала б точнішого визначення критеріїв, за якими зазначені категорії осіб можуть бути охоплені трудовими та соціальними гарантіями, передбаченими статтею 119 КЗпП України.

4. Подальшої аргументації, на думку опонента, потребує запропонований автором підхід до цільового надання матеріальної та соціальної підтримки

мобілізованим працівникам із використанням географічних, проксі-орієнтованих, орієнтованих на громаду та самовідбірних механізмів. Безперечно, така модель є інноваційною та враховує реалії воєнного часу, обмеженість інформації й поширеність неформальної зайнятості. Разом із тим вона порушує низку дискусійних питань, пов'язаних із дотриманням принципів рівності, правової визначеності та недопущення дискреційного чи вибіркового підходу до надання допомоги. У цьому сенсі робота виглядала б ще переконливішою за умови детальнішого нормативного обґрунтування критеріїв такого таргетування, а також процесуальних гарантій, які унеможливлювали б суб'єктивізм при визначенні осіб, що потребують підтримки.

Разом з цим, наведені міркування не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності рецензованого дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Дячка Д. І. відповідає обраним ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація «Соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р.),

п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Дячок Давид Іванович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:
доктор юридичних наук,
професор, в. о. ректора Державного біотехнологічного університету (декан факультету менеджменту, адміністрування та права Державного біотехнологічного університету) Олена МОСКАЛЕНКО

